

LA POLITICA AGRARIA COMUNITARIA I LES VARIACIONS EN L'US DEL TERRITORI

ANDREU PEIX MASSIP

Es presenta el problema agrari com a part d'una visió coherent que abraça el món rural en la seva complexitat creixent, en la seva unitat i en la seva diversitat. La producció agrícola queda emmarcada pel problema global que agita les relacions de l'home amb la natura: el medi ambient, la política territorial, l'equilibri de les societats rurals i del món. L'home pagès queda situat així en contacte amb la resta de la societat.

ELS CANVIS DELS NOSTRES PAISATGES AGRARIS

Va ser durant les dècades dels anys cinquanta i seixanta, quan la forta emigració cap a les nostres ciutats va fer canviar ràpidament els nostres paisatges agraris. Al fort despoblament de les nostres muntanyes li fa correspondre l'augment de la concentració a les grans ciutats.

En primer lloc, tota l'agricultura periurbana va quedar fortament afectada per l'extensió de les zones urbanes. Després vam aprendre com aquesta concentració urbana a la vegada reforçava precisament -encara que més lluny- tota una agricultura periurbana, que s'aprofitava de la proximitat de les noves concentracions de consumidors.

Els anys setanta i vuitanta va caldre dotar totes aquestes àrees dels serveis que requerien. Van seguir les ocupacions de sòl agrari per a les vies de comunicació (autopistes, noves carreteres, línies elèctriques i de ferrocarril, nous conductes -gasoducte, oleoducte, minitrassament, etilenoducte) i de múltiples equipaments diversos.

S'han d'afegir les servituds d'un sòl urbanitzable sobredimensionat que buscava possibles plusvalues, a més de la degradació de les zones al voltant de les grans urbs degut a l'aprofitament d'àrids, la contaminació d'aqüífers, els abocadors de ferralla il·legals o d'escombraries descontrolats, sobre un terreny molt trossejat. I finalment la disputa, en les zones costaneres, d'un bé encara més escàs per la producció agrària que el sòl: la competència per l'aigua.

Mentrestant la població catalana -i l'europea- s'ha estancat, i era d'esperar que les agressions al medi agrari minvessin. Però els nous serveis que reclamen les poblacions urbanes i la cultura de l'automòbil, fan preveure al contrari, encara molts més canvis en els nostres paisatges agraris.

Continua la pressió de més autovies, d'estacions d'esquí, de ports esportius, de camps de golf, d'urbanitzacions de Segones Residències, ara ja legalitzades, de polígons industrials molts d'ells aturats per la crisi, d'abocadors, de campings...

Però amb la Reforma de la Política Agrària Comunitària

voldríem afegir-hi una nova lectura del territori: la del debilitament de l'espai rural produït pels grans canvis que s'estan produint en el nostre sector agrari.

Pels efectes perversos que ha produït un cop assolits els seus objectius d'autosuficiència, el mateix èxit de la Política Agrícola Comunitària, ha contribuït al seu suïcidi. No solament ha aconseguit l'autosuficiència, sinó que ha desequilibrat els mercats internacionals, amb uns excedents pels qui ja no té més disponibilitats financeres per a seguir gestionant.

S'han afavorit les explotacions, els productes, i les regions millor dotades. El 80% de la producció ve del 20% d'explotacions de les regions més prosperes, que reben el 80% de les ajudes. Menys del 15% de les explotacions produeix la meitat de la llet, i la meitat de la carn la produeix el 10% de ramaders. El 6% de les explotacions cerealistes produeixen el 60% de ls cereals europeus en les zones riques.

D'aquesta manera estem anant cap a una situació en que el 80-90% de les produccions s'obtindran en el 20% del territori. L'agricultura productiva s'ha anat concentrant en les zones intensives, que han anat augmentat en proporció.

Ara la Comunitat ja no té por a la penúria agrícola. Fins i tot li convé ser deficitària, degut a que sovint solament podrà cobrar els productes elaborats que vol exportar, a canvi d'importar productes agrícoles.

A més, a part que com a Segon exportador mundial de productes agrícoles, la Unió Europea ja no pot tancar les seves fronteres, si vol vendre els seus transformats als països del nostre Est proper, els hi haurà de comprar els seus productes agraris -carn, cereals i sucre- dels que en poden augmentar ràpidament els rendiments. Cal tenir en compte que Europa s'anirà tornant més Centroeuropea i més Nòrdica.

Brusel·les s'ha donat compte que ha de limitar els seus excedents que ja no pot seguir finançant, i ha basat la seva reforma en la supressió progressiva de la forta protecció via preus per una protecció via ajudes directes per hectàrea, o cap de ramat, que compensi als agricultors de les pèrdues de renda derivades de l'ajustament dels preus agraris, a l'interior de la Comunitat, amb els dels preus mundials.

Les instàncies comunitàries han vist també com el model de política de preus de productes agraris ha produït una superintensificació en els sols més bons, que s'han explotat de manera excessiva, amb la consegüent degradació de molts recursos naturals. Paral·lelament a les zones menys afavorides que no aconsegueixen aquestes rendibilitats, amb uns costos de producció en augment i una caiguda de rendes, degut a la

davallada dels preus, molts camps es buiden i es va estenent la despoblació.

Com la societat europea, fortament urbanitzada, reclama cada vegada a més força la millora de la seva qualitat de vida, ha començat a estudiar l'anar introduint la protecció del medi en la lògica del seu sistema de preus i de l'organització de la producció en els pagesos.

Es així com la Unió Europea ha estat repensant globalment una altra política agrícola no intensiva i també ha començat a endegar una política agrària menys contaminadora. Ja no es tracta de produir més sinó millor. Ha previst també d'integrar la preservació del medi en els costos i pagar unes compensacions als agricultors. La Política Agrària Comunitària ja no pot seguir encaminada cap a fins exclusivament produccionistes, reconeix que per reduir els excedents de producció, necessita fomentar l'estensificació, contribuir a que la qualitat dels productes alimentaris i la producció agrària siguin sostenibles des del punt de vista medioambiental i que els agricultors tornin a ser, a més de productors d'aliments, els protectors del camp.

El pagès, a partir d'un medi viu, haurà de produir aliments sans per poder-se guanyar unes rendes i mantenir un lloc de treball sense haver d'emigrar.

Pretén a més la salvaguarda d'un cert equilibri socioeconòmic entre les diverses regions, l'ordenació dels territoris de les quals, l'agricultura en gestiona una bona part, i s'en dona compte que ha de repensar l'explotació, específicament la familiar, com a fixadora de població.

S'han començat a establir unes mides sobre mètodes de producció agrària compatibles amb les exigències de la protecció del medi ambient i la conservació de l'espai natural, que tracten d'implantar una seguit d'incentius per al foment d'usos agraris i ramaders, que contribueixin a minimitzar els efectes perjudicials sobre el medi ambient.

A més davant l'escassetat de productes forestals a Europa, unit a la necessitat de donar feina a mà d'obra desocupada i a la creixent valoració social del paisatge, i tractant de tallar els greus problemes medioambientals (efecte hivernacle, lluita contra l'erosió, regulació del règim hídric, contaminació...) es pretén invertir la tendència històrica d'artigar monts per al seu cultiu, per repoblar-los.

CAP UNA AGRICULTURA DUAL

Aquesta nova orientació de la Política Agrària Comunitària comporta que a Europa es vagi diferenciant un sistema dual d'agricultura.

Per un cantó el bloc de la producció vindrà d'una agricultura intensa, barata, especialitzada, de grans explotacions: unes explotacions eficients capaces de competir en els mercats internacionals.

Però també n'hi ha unes altres explotacions fràgils, que es volen conservar per mantenir la densitat de població existent en el medi rural europeu, el seu paisatge mil·lenari i el model de l'agricultura familiar.

Hi hauria per tant dues agricultures: una que competeix en el mercat i una altra, sostinguda per les primes directes, en la que perdrà significat la política d'estímul a la modernització i competitivitat de les explotacions.

En la mida en que la productivitat baixi, una oscil·lació dels preus pot deixar a la frontera de la marginalitat a moltes d'aquestes explotacions. La petita dimensió de moltes explotacions ja no les permet entrar en la carrera de la productivitat.

Per aquesta raó la reforma hauria de posar els interessos socials davant dels econòmics. No hem d'oblidar que més del cinquanta per cent de Catalunya es pot qualificar com d'agricultura deprimida, on els agricultors constitueixen una minoria disgregada i envellida.

La funció de producció d'aliments en aquest tipus d'explotacions "no competitives" quedarà per tant cada vegada més buida de contingut. Per a substituir-les les noves propostes pretenen atribuir implícitament a l'agricultor una nova funció de guardià de la naturalesa o protector del medi ambient, funció que seria retribuïda amb càrrec als pressupostos comunitaris, sempre que l'agricultor es comprometés a no realitzar pràctiques productives amb impacte medioambiental negatiu.

Així és com es produiran dos efectes territorials amb una diferenciació, dins dels espais rurals europeus, de dos grans tipus d'àrees o regions: les que poden mantenir en condicions de competència una funció de producció d'aliments, i les que abandonaran aquesta funció per configurar-se fonamentalment com a espais d'oci i reserva natural, amb la seva població progressivament enquadrada en aquest nou sector terciari rural.

Tradicionalment els pagesos han actuat com a conservadors del sòl i del camp, gestionant les seves explotacions de manera integrada i prudent, acomodant-se als factors limitants de la seva activitat: pendents, sols pobres o clima irregular. Per això s'els pretén integrar en una economia que ha de respectar el medi ambient, que ha de respectar els agricultors que en són la base, que ha de respectar els territoris en la seva

diversitat. Respectuosa també dels consumidors i respectuosa dels països tercers.

Pot ser problemàtic que l'agricultor accepti aquesta nova funció de gestor de la naturalesa, ben diferent a la de productor eficient d'aliments, que fins ara li atribuïa la política agrària.

Les relacions entre activitats agrícoles i medi ambient s'han revelat conflictives en ocasions, arribant a aparèixer contraposats els termes de modernització agrària i conservació de la naturalesa.

Aquests conflictes son més freqüents en les àrees d'agricultura intensiva, amb important utilització d'imputs d'origen industrial, que en les àrees extensives de secà dominant en les zones de muntanya. També la ramaderia intensiva produeix impactes medioambientals negatius, com es la utilització problemàtica dels purins de les granges de porcí.

Per tant acceptar el paper de gestor de la naturalesa significa una reconversió important, donada la diferent naturalesa d'aquesta nova funció respecte al paper de productors agrícoles eficients i competitius, que fins ara els assignava la política i la ideologia agrarista dominant. Molts pagesos han contaminat per a produir més, però ara el repte es produir millor i mantenir els pagesos en el seu territori cultivat i equilibrat.

A més la societat s'està mercantilitzant cada vegada més. Es així com la gestió del territori de mantenir els camins, les fonts, la natura, que era gratuïta, es pot donar als agricultors, que ho poden fer a un millor preu, amb una tecnologia adaptada i una formació especialitzada. Sense pagesos a les masies costaria de mantenir la pressió humana dels urbans depredadors: de boletaires, caçadors, dels vehicles tot terreny...

Però no "Guardians de la Natura" sinó "Gestors del Medi", pagats per un servei fet. La majoria dels pagesos pot estar disposada a comprometre's a condició de que disposin dels medis per viure. En aquest cas les ajudes haurien d'anar a l'explotació més que a la superfície.

En zones especials de medi natural es dona una ajuda especial al pagès per l'obligació de reduir l'impacte sobre la natura i està previst de donar també a tots els qui es comprometin a reduir l'ús de fertilitzants, o practicar l'agricultura biològica o ecològica, a qui estensifica, o qui retira terra, o es dedica a la cria de races en vies de desaparició.

Tot això, a part de que l'Estat pugui seguir subvencionant (tot sistema té les seves contradiccions) actuacions no

sostenibles econòmica ni ecològicament, com poden ser canons de neu de neu per a les estacions d'esquí o camps de golf.

El que sí que ha de quedar clar a tots els agricultors, és que sense respecte al medi ambient no hi haurà cap tipus d'agricultura. Per aquí anirà el futur i s'haurà d'explicar bé a la societat per quina raó es dona qualsevol tipus d'ajuda als pagesos, siguin els intensius o els mantenidors del territori.

Podrà obtenir un pagament tota superfície cultivada mentre s'hi mantinguin uns condicionants medioambientals mínims. Adicionalment es podrà rebre un pagament específic sempre que l'agricultura compleixi un esforç concret de manteniment de recursos naturals i del paisatge, sobre la base d'una llibreta de càrregues de pràctiques agrícoles subscrietes per l'agricultor.

No es nega de que el sòl tingui un dret a produir, però solament es permetrà que ho faci de manera equilibrada. La Unió Europea no pot produir més del que necessita i a més està disposada a remunerar cada kg al productor per mantenir el medi natural i mantenir el territori. D'aquí que a l'agricultor li interessi especialment de que no es produeixi un divorci entre opinió pública i la seva agricultura.

A molts no els tocarà més remei que canviar el concepte de la professió en el que l'element dominant és la productivitat, precisament el principal responsable de que s'hagi arribat a la producció d'uns excedents, que la Unió Europea pretén d'eliminar com sigui, i en el que s'han format les darreres generacions de joves.

Es així com caldrà pensar ja no solament en la qualitat dels productes o de les maneres de produir al bosc, sinó també dels serveis, del turisme, dels productes no alimentaris, de la recuperació i relleu dels productes tradicionals. S'haurà d'anar en compte de no banalitzar el paisatge rural amb pràctiques agràries incorrectes.

El paper del medi rural en les societats desenvolupades no pot ser suportat solament en la producció de bens agrícoles sinó per les noves necessitats de la societat actual europea, prou urbanitzada. Per tant, si el desenvolupament rural ja no es basa únicament en la producció de bens agrícoles, la resta de la societat pot decidir lliurement fins on li vol donar suport i quin cost està disposada a pagar (MUÑOZ ZAMORA I ESTRUCH 1993).

Els programes zonats, en contractualitzar els pagaments que la societat proposa als agricultors, prefiguren una futura Política Agrària Comunitària preocupada de gestionar bé a la vegada el seu pressupost i els seus recursos naturals i la

diversitat d'un paisatge, fruit d'una activitat humana històrica.

UN DESENVOLUPAMENT RURAL INTEGRAT

Solament amb uns pocs pagesos es podrà continuar amb una agricultura productiva. La resta de pagesos i la resta de la població de les zones rurals hauran de procurar mantenir-se amb les seves fòrmules pròpies o hauran d'emigrar. Solament una solució adequada a aquestes qüestions generarà un medi rural creixent de forma harmònica i satisfactòria (DELPEUCH 1993).

En un context regit per la competitivitat (ETXEZARRETA, M 1993) on el mercat és qui regeix l'assignació de recursos, l'agricultura familiar ho té malament. Màxim podrà dedicar-se als mercats captius, als nínxols de mercat propers.

En aquest marc de la competitivitat cada vegada hi haurà menys agricultors i d'entre ells els que cauran més aviat seran els que treballen a l'Explotació Familiar. A algunes explotacions Familiars, de la mateixa manera que passa als altres sectors productius, les hi queda el camí de l'agricultura especialitzada: Allò que elles poden fer millor que les grans explotacions.

D'aquesta manera es com s'arriba a parlar del desenvolupament de l'Agricultura Familiar, el que no és el mateix que el desenvolupament rural. Encara que seguiran essent l'agent actiu fonamental per garantir un món rural viu i una agricultura sostenible, els pagesos ja no poden garantir per ells sols el desenvolupament rural, són massa pocs. Sense les Explotacions Familiars no hi haurà dinamisme econòmic-social ni cultural, com tampoc agricultura compatible amb el medi ambient.

En no funcionar sempre el model de la competitivitat l'únic camí és el desenvolupament rural integrat. L'equilibri del món rural es vol aconseguir fomentant l'ocupació a la regió: La família pluriactiva, pluriocupada amb el turisme rural, l'oci, l'elaboració d'aliments i l'artesanat. Es l'aposta per la integració del món rural i agrari, que vol valorar en la seva globalitat, en el seu territori.

El futur pluriactiu dels agricultors de les zones de muntanya serà viable mentre es desenrotllin ingressos complementaris de l'agricultura. Degut a la creixent conscienciació social sobre la problemàtica de la conservació de la naturalesa el que es pretén es constituir un desenvolupament no agressiu per al medi ambient en aquestes àrees.

A més la millora de les estructures de comunicació pot ajudar a permetre la pluriactivitat de la gent de la muntanya, ja que

aquesta pluriocupació també es pot desenvolupar en les zones industrials o turístiques properes.

Es tracta d'un desenvolupament rural multidimensional, integrat no solament per l'agricultura, que previngui la despoblació de les comarques que comportaria la desertització del territori. No podem quedar-nos amb un terç dels pagesos actuals, ocupant solament un terç del nostre territori.

Cal però tenir en compte que les forces del mercat no produiran un desenvolupament rural, i són molts els projectes que es realitzen en zones rurals, sense tenir en compte la dinamització i mobilització dels agents i moviments locals.

Per tant es farà necessari un esforç d'imaginació per trobar l'equilibri entre les visions globals que ningú aplica i les petites alternatives locals que poden donar sortides: Als problemes globals hi poden haver centenars de solucions possibles. Més que solucions miraculoses hi haurà la possibilitat de reconstruir models agrícoles i trobar un lloc a les iniciatives locals, a partir de la subsidiarietat que tant es pregona.

El desenvolupament rural és un tema que afecta el conjunt de la població i necessita un debat públic ampli. No emergeix o es desenvolupa de forma espontània i podrà fracassar si es deixa per que vagi sòl i lliurement. Requereix decisions socials i clares, una forta orientació política, un suport abundant i un aconseguiment d'objectius mesurables.

De fet el desenvolupament rural incideix directament en la reducció de l'atur en el conjunt de la societat, per tant beneficia a tothom. Aleshores el problema plantejat cruament, és el de qui pagarà aquest desenvolupament rural.

S'hi ha d'afegir un altre debat, el de quins seran els agents del desenvolupament: si pretenem un desenvolupament genuí de la població rural, solament els habitants de les zones rurals són els qui el podran fer. Es tracta de saber qui tindrà aquest caràcter engrescador.

El desenvolupament rural, solament pot ser endogen: s'ha de plantejar en la mobilització de la gent i això és molt dur quan no s'està acostumat; el desenvolupament democràtic, participatiu, equilibrat i compatible amb el medi ambient no és gens fàcil.

Sense la participació directa dels afectats no hi ha desenvolupament; s'han de sumar voluntats, organitzar-se, cooperar, promoure iniciatives i afavorir la creació de nous llocs de treball, en la perspectiva d'aconseguir un equilibri harmònic del territori. El paper de l'Estat consisteix bàsicament en estimular aquests mecanismes nous i aportar suport financer per projectes a favor del món rural.

Per que es puguin corresponsabilitzar de les decisions, es necessitarà aclarir l'aspecte de la interlocució, dels agents socials. Aquests han de desenvolupar la seva labor participativa formal i real, aconseguir el seu espai de treball i aglutinar la seva gent.

EL TERRITORI COM A PATRIMONI VIU

S'ha de ser estalviador en l'ús d'un patrimoni, i pensar que el deixarem per a les generacions futures. Per això cal fer una qüestió prioritària de la política global d'ordenació i donar-hi la importància que li correspon al fet rural. Es tracta d'organitzar les bases del model d'ordenació del territori.

Degut a que ja no es necessita tota la terra per produir, s'ha de repensar l'ordenació del territori. Si es pot morir d'èxit l'agricultura occidental ha realitzat un suïcidi impecable: La fam de terra està canviant a moltes zones, hi ha molt terreny que s'abandona i que ningú vol.

En canvi on no hi ha agricultura no hi ha vida, es destrueix el territori i per aquest camí seran parts importants del territori les que es deixaran de cultivar i s'aniran destruint les zones agrícoles. El nou mercat interior europeu té conseqüències en l'espai i el medi rural haurà de treure profit de la nova dimensió comunitària.

Encara que l'atur en les zones urbanes estigui actuant d'esmoreïdor del despoblament, el manteniment dels joves en les comarques de població envellida es fa cada vegada més difícil. La diversificació cap a noves activitats que permetin arrelar la població, no sempre té èxit o com a mínim serveixen per a petits segments de població. La mateixa inviabilitat econòmica de l'explotació podria permetre augmentar la dimensió de la que es manté si s'establissin els mecanismes que ho permetessin.

En canvi a moltes zones els importants esforços en inversions per a la millora de les comunicacions està ajudant al desenclavament i a reduir la degradació i insatisfacció de les condicions de vida en el nuclis rurals.

Paral·lelament en les zones més poblades la manca d'activitat agrària fa que tot un seguit de terrenys sense cultiu funcionin com àrees sense control; espais en que el sòl no té valor, que actuen com suport d'actuacions degradants o que aguditzen la seva pèrdua de valor: abocadors d'escombraries, extraccions d'àrids, construccions il·legals, incendis forestals, degradació de paisatges tradicionals, construccions en infraestructures...

La dispersió d'aquest fenòmens en fa més difícil l'actuació. Aquests terrenys no remuneren ni tan sols la seva conservació.

Acaben essent bens de ningú sense incentius per la producció o la conservació. El problema es produeix quan aquesta activitat apareix de forma incontrolada i sense generar activitats alternatives.

Però en perdre població i votants moltes zones rurals aniran quedant excloses de les polítiques generals de desenvolupament i s'aguditzaran els problemes actuals.

Així no es possibiliten els nous usos que les societats desenvolupades demanden de les àrees rurals: producció de paisatge, aigua, natura i oci, disponibilitat d'espais, d'àmplies extensions capaces d'anar acollint activitats econòmiques i usos residencials que simultàniament generin els recursos i motivacions necessaris per a la conservació ambiental i permetin un model de creixement alternatiu a unes àrees metropolitanes ambiental, social i econòmicament denses, cada vegada mes problemàtiques, insatisfactòries i inviables.

La cohesió en matèria d'espai es tant important com la cohesió en tema social. A més la dimensió de la política econòmica de la Unió Europea serà cada vegada més regional i d'ordenació del territori, però la integració entre els plans de diferents sectors i de diferents ministeris és massa sovint molt dèbil, des del punt de vista ambiental fins i tot contradictori.

Em refereixo als plans Forestal, Energètic, d'Infraestructures, de Costes, de Residus, Hidrològic, el Pla Territorial General de Catalunya... descoordinats entre ells, però amb un impacte decisiu en els aspectes ambientals i utilitzant fons de Brusel·les.

El medi ambient no es un sector sinó una manera de pensar de planificar i d'actuar en comú, en tots els sectors. D'aquí que es faci necessària una estratègia intersectorial integradora, viva i adaptable. Que analitzi, valori i aprofiti totes les oportunitats disponibles i optimitzi la coordinació i la complementarietat entre els diferents sectors de la societat i de l'Administració, i que en la seva formulació hagin participat els sectors afectats.

S'ha de recordar que la responsabilitat de solucionar els problemes ambientals no correspon solament als governs. A més aquests no sempre aconsegueixen coordinar els seus diferents sectors per formular una política ambiental comú, i molt menys de crear una responsabilitat compartida amb la societat.

En el tema del territori solament la participació pot crear la responsabilitat compartida necessària per aconseguir un objectiu comú. Cal unir tantes accions disperses en un esforç complementari que redundi en benefici del medi ambient i de l'eficàcia en general.

Una estratègia per al desenvolupament sostenible es un procés de canvi, d'aprenentatge i d'enfortiment constant cap aquest objectiu comú integrador i complex. Crear una responsabilitat compartida, revisar l'experiència, i seguir millorant-la en serà un dels objectius bàsics.

L'Explotació Familiar Agrària és el teixit més dèbil del camperolat. Per tant qualsevol moviment a la baixa dels preus, de les ajudes complementàries o de les produccions degut a una mala climatologia, pot deixar a la frontera de la marginació a nombrosos agricultors i el món rural perd així el seu equilibri.

Els canvis en la política agrària estan produint un greu desconcert en els pagesos, que no entenen com el seu futur depèn sovint més de la seva capacitat d'omplir uns formularis, que no de la seva capacitat professional.

Aquesta insatisfacció dels pagesos s'ha de considerar no solament com l'expressió d'una irritació davant d'una crisi conjuntural sinó com el descontentament d'uns homes i d'unes dones, d'uns joves o d'uns vells, enfront del risc d'insignificància del seu ofici i la possibilitat de la desaparició d'una societat assenyalada per la solidaritat entre veïns i la relació amb la natura.

Apareix una amenaça sobre les zones deprimides, que abracen més de la meitat del país i que poden quedar desertes en pocs anys, en no tenir successió una gran part dels actuals pagesos que l'habiten. Es així com l'actual crisi està replantejant una nova relació entre societat i la seva agricultura i una nova concepció de les relacions entre la producció agrícola i l'espai rural.

Aquest problema no pot tenir una solució, fora d'una visió coherent que abracci el món en la seva complexitat creixent, en la seva unitat i en la seva diversitat (PISANI et al. 1992). L'equilibri de la societat rural està en qüestió i per tant la producció agrícola ha de ser considerada en el marc del problema global que agita les relacions de l'home amb la natura, amb el medi ambient i la política territorial.

La Política Agrària Comunitària ha canviat des que l'autosuficiència ha estat assolida. Fins ara s'han estat afavorint les explotacions, els productes i les regions millor dotades, ara el que pertoca és la salvaguarda d'un cert equilibri socioeconòmic i interregional; l'ordenació del territori, del que l'agricultura en gestiona una bona part.

El progrés avui es percep com ambivalent ja no es una promesa sense límit per l'home. Per això haurem de ser estalviadors en la gestió d'un patrimoni del que no en som més que usufructuaris, i per tant haurem de posar en qüestió el model

malgastador, de consum, que preval a les regions privilegiades del món.

L'ordenació del territori i la protecció del medi ambient poden ser abandonats als tropismes del sistema productiu i de mercat. Mentre uns s'arroguen els drets de sobreproduir i impedeixen als altres de produir, uns altres poden ser injustament privats dels mitjans de viure i de desplegar-se.

Aleshores la reestructuració del territori al caprici de l'evolució del mode de producció agrícola pot tenir un cost massa elevat en termes de pèrdua de llocs de treball, de desigualtats de poblament, de sobreconcentració i de desertificació, generadores de dificultats econòmiques i socials.

Unes poques explotacions amb terra o sense, d'alta productivitat podran alimentar als ciutadans a partir d'inversions considerables, una organització rigorosa i una alta tecnificació, preparades per afrontar la concurrència internacional; unes unitats productives fortes, competitives, reduint costos, indiferents al medi que les envolta, ocupant i explotant una part mínima del territori.

Considerant en exclusiva la funció productiva de l'agricultura, en no considerar com a positiva cap millora si no és la quantitativa, hi ha el risc de destruir els paisatges, de desordenar els territoris, de crear desequilibris més aviat perniciosos.

En qüestionar el sistema de sosteniment privilegiat que incita la sobreproducció i fa créixer les desigualtats, s'haurà de pensar en restablir un just equilibri entre garantia i ordenació, deixant de malgastar pagant uns excedents. Cal un altre sistema d'intervenció que tingui en compte la naturalesa dels productes, la regió de producció, i que sigui inversament proporcional a la dimensió de les explotacions.

Es produeix una desconexió entre el món agrícola útil i l'ocupació ordenada del país. Ja no es pot dividir el sòl entre superfícies agrícoles útils i terres abandonades degut a que totes les parcel·les són útils, tant si són factors de producció com si ho són d'equilibri.

No es poden abandonar els espais amb baixa densitat de poblament; s'han de tractar, tenir-hi cura, organitzar-los de manera que esdevinguin reserves de vida, amb un teixit intersticial que és útil per a l'equilibri general.

El món agrícola haurà per tant de replantejar les seves organitzacions, les seves estructures, el seu mode de pensar per entrar en aquesta lògica. Es fa necessària doncs una autèntica política europea de l'agricultura, del món rural, de l'ordenació del territori i del medi ambient.

S'hauran de valorar les activitats agrícoles no productores d'aliments sinó productores de serveis d'interès general que convé remunerar. Haurà d'evolucionar la mentalitat agrària, haurà de prendre consciència que tota activitat es respectable si és generadora de renda.

Cal pensar no ja sols en la funció productiva de l'agricultura, sinó també en la seva funció social, territorial, cultural, i presentar totes les mides com un conjunt coherent, sense aïllar-les, establint el que en pot esperar cadascú i el que ha d'aportar, tot fixant els objectius i regles del joc.

Però un problema tant important no pot ser confiat únicament a les organitzacions públiques. S'hi han de mullar les organitzacions professionals i la societat civil, i entre elles la Institució que organitza aquest Congrés. Davant una crisi de valors i del sentit del que tot s'en va, cal que tots siguin actors conscients del seu destí.

La nostra societat té la responsabilitat d'una civilització i d'un territori que va ser començat a humanitzar fa dos mil anys. Per tant la reivindicació del lligam a la terra, al territori, als paisatges avui menada per molts pagesos es pot convertir en la reivindicació de la societat europea sencera. Un territori considerat com a patrimoni viu, com a recurs, com a marc de vida i com a regulador social.

BIBLIOGRAFIA

MUÑOZ ZAMORA, C I ESTRUCH, V 1993. La agricultura de montaña y los nuevos enfoques de política agraria rural. El caso valenciano pp 27 a 50. Revista de Estudios Agro-sociales. 1/1993.

ETXEZARRETA, MIREN 1993. Les perspectives de l'agricultura mediterrània. II Simposi Internacional, Agricultura i Medi Rural. Girona 11-12 Nov 1993.

DELPEUCH, BERTRAND 1993. Medi Ambient i economia en el medi rural. II Simposi Internacional, Agricultura i Medi Rural. Girona 11-12 Nov 1993.

PISANI, EDGARD et al. 1992. Pour une politique européenne de la société et de l'espace rural, de la recherche de la production et des industries agricoles. Groupe de Seillac. L'Evenement européen. Desembre 1992.